

Tarptautinis komercinis arbitražas ir Europos Sąjungos teisė: quo vadis?

Gabija Beglecovaitė, Kristina Jakovleva, Liudas Tauperis

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

5-o kurso Teisės studentai

Saulėtekio al. 9, I rūmai, 10222 Vilnius

El. paštai: gbeglecovait@gmail.com, kristina19jakovleva@gmail.com,

liudastauperis@gmail.com

Mokslinio straipsnio akademinis kuratorius asist. dr. Tadas Varapnickas

El. paštas: tadas.varapnickas@tf.vu.lt

Mokslinio straipsnio praktinis kuratorius j. asist. Vytautas Vaicekauskas

El. paštas: vytautas.vaicekauskas@tf.vu.lt

Anotacija. Straipsnyje analizuojamas tarptautinio komercinio arbitražo ir Europos Sąjungos teisės tarpusavio santykis, pagrindinį dėmesį skiriant Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 267 straipsnio taikymo riboms arbitražo teismų atžvilgiu. Jame nagrinėjama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija, kurioje arbitražo teismai (ne)pripažįstami „valstybės narės teismais“ SESV 267 straipsnio prasme. Straipsnyje aptariamos tarptautinio komercinio arbitražo ateities perspektyvos Europos Sąjungos teisės kontekste.

Pagrindiniai žodžiai: tarptautinis komercinis arbitražas, Europos Sąjungos teisė, SESV 267 straipsnis, prejudicinio sprendimo procedūra.

International Commercial Arbitration and European Union Law: quo vadis?

Abstract. This article analyses the relationship between international commercial arbitration and European Union law, with particular focus on the limits of the application of Article 267 of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU) to arbitral tribunals. It examines the case law of the Court of Justice of the European Union, in which arbitral tribunals are (or are not) recognized as “courts or tribunals of a Member State” within the meaning of Article 267 TFEU. The article also discusses the future prospects of international commercial arbitration in the context of European Union law.

Keywords: International Commercial Arbitration, European Union Law, Article 267 TFEU, Preliminary Ruling Procedure.

Įvadas

Tarptautinius komercinius ginčus konkretaus ginčo šalys vis dažniau renkasi spręsti pasitelkdamos komercinį arbitražą¹. Šis alternatyvus ginčų sprendimo būdas yra vertinamas dėl konfidencialumo ir lankstumo.

Dėl tarptautinės teisės susiskaldymo, ilga laiką Europos Sąjungos (toliau – ES) teisė ir tarptautinio komercinio arbitražo teisė buvo suvokiamos kaip atskiri teisiniai režimai². Buvo manoma, kad arbitražo teismai retai taiko ES teisę, o ES teisė nesiekia reguliuoti arbitražo proceso³. Tačiau tokia prielaida neatitinka realybės, kadangi arbitražo teismai sprendžia ginčus, kuriuose taikomos ES teisės normos.

Pagal ES sutarties 19 straipsnio 1 dalį⁴, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) užtikrina, kad „aiškinant ir taikant Sutartis būtų laikomasi teisės“. Šis tikslas įgyvendinamas per prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą, įtvirtintą Sutarties dėl ES veikimo (toliau – SESV) 267 straipsnyje. Pagal šią procedūrą ESTT⁵ turi jurisdikciją priimti prejudicinį sprendimą dėl (1) sutarčių išaiškinimo ir (2) ES institucijų, įstaigų ar organų aktų galiojimo ir išaiškinimo⁶.

ESTT jurisprudencijoje nurodoma, kad SESV 267 straipsnio procedūra yra kertinis ES teisinės sistemos akmuo, kuriuo vedamas dialogas tarp ESTT ir valstybių narių

¹ 2025 m. tarptautinio arbitražo apklausoje nurodoma, kad net 87 % apklaustųjų renkasi arbitražą tarpvalstybiniais ginčams spręsti. Kituose tyrimuose nurodoma, kad apžvelgus populiariausias pasaulio arbitražo institucijas 2023 m. buvo inicijuotos 9 388 arbitražo bylos, o 2024 m. šis skaičius padidėjo iki 10 067. (Queen Mary University of London and White & Case LLP (2025). *2025 International Arbitration Survey The Path Forward: Realities and Opportunities in arbitration* [interaktyvus]. <https://www.qmul.ac.uk/arbitration/media/arbitration/docs/White-Case-QMUL-2025-International-Arbitration-Survey-report.pdf>, p. 2; ALTENKIRCH, Markus; VON RUNDSTEDT, Maria Clara; REESE, Franziska (2025) *Arbitration Statistics 2024: Arbitration is the preferred method of dispute resolution for large disputes*, *Global Arbitration News* [interaktyvus]. <https://www.globalarbitrationnews.com/2025/09/25/arbitration-statistics-2024-arbitration-is-the-preferred-method-of-dispute-resolution-for-large-disputes/>).

² MAŽEIKAITĖ, Patricija (2023). Europos Sąjungos teisės poveikis tarptautiniam komerciniam arbitražui. *Arbitražas: Teorija ir praktika*, 9, 41-59 [interaktyvus]. https://www.arbitrazas.lt/failai/_Zurnalas/2023/2023.5.Arbitrazas-Nr.9-Patricija-Mazeikaite.pdf, p. 41.

³ BERMANN, George A. (2011). Reconciling European Union Law Demands with the Demands of International Arbitration. *Fordham International Law Journal*, 34(5), 1193-1215 [interaktyvus]. <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2300&context=ilj>, p. 1193.

⁴ Europos Sąjungos sutartis. OL C 202, 2016, p. 13-46.

⁵ Nuo 2024 m. spalio 1 d. jurisdikciją nagrinėti prejudicinius klausimus turi ir Teisingumo Teismas, ir Bendrasis Teismas. Pagal ESTT statuto 50b straipsnį, Bendrasis Teismas turi jurisdikciją nagrinėti ir spręsti pagal SESV 267 straipsnį pateiktus prašymus priimti prejudicinį sprendimą, kurie yra susiję tik su viena ar keliomis toliau išvardytomis konkrečiomis sritimis: a) bendra pridėtinės vertės mokesčio sistema; b) akcizais; c) muitinės kodeksu; d) tarifinių prekių klasifikavimu pagal Kombinuotąjį nomenklatūrą; e) kompensavimu ir pagalba keleiviams atsakymo vežti ar transporto paslaugų atidėjimo ar atšaukimo atvejais; f) šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema. Visose kitose srityse pateiktus prašymus priimti prejudicinį sprendimą, nagrinėja ir sprendžia Teisingumo Teismas.

⁶ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. OL C 202, 2016, p. 47-361.

teismų, siekiant užtikrinti vienodą ES teisės aiškinimą ir taip garantuoti jos nuoseklumą, visišką veiksmingumą, autonomiją ir savitą teisės pobūdį⁷.

Tačiau arbitražo teismai nėra laikomi „valstybės narės teismais“ SESV 267 straipsnio prasme, todėl neturi teisės kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo. Taip yra todėl, kad „valstybės narės teismo“ sąvoka yra autonomiška ES teisės sąvoka. Jos turinys atskleistas ESTT jurisprudencijoje, apibrėžiant kriterijus (požymius), kuriuos turi atitikti valstybės narės teisminė institucija, jog būtų pripažinta „valstybės narės teismu“. Tokie kriterijai yra skirstomi į institucinius (nepriklausomumas, nuolatinė veikla, įstatymų taikymas ir privaloma jurisdikcija)⁸ ir funkcinis (teisingumo vykdymas, ginčo nagrinėjimas ir teismo pobūdžio sprendimo priėmimas)⁹.

Tuo pačiu metu ESTT yra išaiškinęs, kad ginčo šalys negali išvengti privalomų ES teisės taisyklių taikymo pasirinkdamos ginčą spręsti arbitraže¹⁰. Todėl arbitražo

⁷ *Palmisani prieš INPS* [ESTT], Nr. C-261/95, [1997-07-10]. ECLI:EU:C:1997:351, p. 31; *Kempter* [ESTT], Nr. C-2/06, [2008-02-12]. ECLI:EU:C:2008:78, p. 42; *Cartesio* [ESTT], Nr. C-210/06, [2008-12-16]. ECLI:EU:C:2008:723, p. 91; *VB Pénzügyi Lízing* [ESTT], Nr. C-137/08, [2010-11-09]. ECLI:EU:C:2010:659, p. 29; *Nuomonė 2/13* [ESTT], [2014-12-18]. ECLI:EU:C:2014:2454, p. 176; *Achmea* [ESTT], Nr. C-284/16, [2018-03-06]. ECLI:EU:C:2018:158, p. 37; *Komisija prieš Lenkiją* [ESTT], Nr. C-619/18, [2019-06-24]. ECLI:EU:C:2019:531, p. 45; *République de Moldavie* [ESTT], Nr. C-741/19, [2021-09-02]. ECLI:EU:C:2021:655, p. 46; *PL Holdings* [ESTT], Nr. C-109/20, [2021-10-26]. ECLI:EU:C:2021:875, p. 34.

⁸ *Corbiau prieš Administration des contributions* [ESTT], Nr. C-24/92, [1993-03-30]. ECLI:EU:C:1993:118, p. 15; *Schmid* [ESTT], Nr. C-516/99, [2002-05-30]. ECLI:EU:C:2002:313, p. 36; *Wilson* [ESTT], Nr. C-506/04, [2006-09-19]. ECLI:EU:C:2006:587, p. 49; *Häupl* [ESTT], Nr. C-246/05, [2007-06-14]. ECLI:EU:C:2007:340, p. 20; *RTL Belgium* [ESTT], Nr. C-517/09, [2010-12-22]. ECLI:EU:C:2010:821, p. 39; PRAPIESTYTĖ, Deimilė (2011). Teismo samprata pagal sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnį. *Socialinių mokslų studijos/Societal studies*, 3(4), p. 1215; PRAPIESTYTĖ, Deimilė (2012). *Prejudicinio sprendimo priėmimo Europos Sąjungos teisingumo teisme proceso aiškumas kaip vienodo Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo garantija*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 38; TDC [ESTT], Nr. C-222/13, [2014-10-09]. ECLI:EU:C:2014:2265, p. 30; *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* [ESTT], Nr. C-64/16, [2018-02-27]. ECLI:EU:C:2018:117, p. 44; *Minister for Justice and Equality (Teismų sistemos trūkumai)* [ESTT], Nr. C-216/18 PPU, [2018-07-25]. ECLI:EU:C:2018:586, p. 63; *Inspektorat kam Visshia sadeben savet* [ESTT], Nr. C-313/2, [2025-04-30]. ECLI:EU:C:2025:303, p. 59; *Daka* [ESTT], Nr. C-422/23, [2025-08-01]. ECLI:EU:C:2025:592, p. 75; *Dimnev* [ESTT], Nr. C-404/24, [2025-08-01]. ECLI:EU:C:2025:595, p. 41; *ALPIQ* [ESTT], Nr. C-733/25, [2025-11-18].

⁹ *Längst* [ESTT], Nr. C-165/03, [2005-06-30]. ECLI:EU:C:2005:412, p. 25; *Amiraike Berlin* [ESTT], Nr. C-497/08, [2010-01-12]. ECLI:EU:C:2010:5, p. 18; PRAPIESTYTĖ, Deimilė (2011). Teismo samprata pagal sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnį. *Socialinių mokslų studijos/Societal studies*, 3(4), p. 1218; PRAPIESTYTĖ, Deimilė (2012). *Prejudicinio sprendimo priėmimo Europos Sąjungos teisingumo teisme proceso aiškumas kaip vienodo Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo garantija*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 42; *Governo della Repubblica italiana (Italijos taikos teisėjų statusas)* [ESTT], Nr. C-658/18, [2020-07-16]. ECLI:EU:C:2020:572, p. 63.

¹⁰ MAŽEIKAITĖ, Patricija (2023). Europos Sąjungos teisės poveikis tarptautiniam komerciniam arbitražui. *Arbitražas: Teorija ir praktika*, 9, 41–59 [interaktyvus]. https://www.arbitrazas.lt/failai/_Zurnalas/2023/2023.5.Arbitrazas-Nr-9-Patricija-Mazeikaite.pdf, p. 59.

teismai taiko ES teisę, neturėdami galimybės kreiptis į ESTT. Tokia situacija reiškia, kad ES teisė gali būti aiškinama be ESTT kontrolės. To pasekmė – dėl netinkamo ES teisės taikymo arbitražo sprendimas gali būti panaikintas arba nepripažintas valstybėje narėje¹¹.

Todėl šio darbo tikslas – išanalizuoti tarptautinio komercinio arbitražo ir ES teisės tarpusavio santykį, tarp jų kylančius probleminius klausimus ir šių arbitražo teismų perspektyvas ES, pagrindinį dėmesį skiriant SESV 267 straipsniui. Siekiant šio tikslo, keliami šie uždaviniai: atskleisti ESTT jurisprudencijoje suformuotą požiūrį į arbitražo teismų kvalifikavimą „valstybės narės teismu“ SESV 267 straipsnio prasme (1 skyrius); išanalizuoti komercinio arbitražo teismų kreipimosi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo būdus (2 skyrius); įvertinti komercinio arbitražo perspektyvas ES (3 skyrius).

Darbo aktualumą lemia pasikartojantys ESTT ir komercinio arbitražo nesutariamai, pastebimi ESTT jurisprudencijoje bei prašymuose priimti prejudicinį sprendimą. Daugiausia klausimų kyla dėl to, ar arbitražo teismas laikytinas „valstybės narės teismu“ SESV 267 straipsnio prasme, kokios yra ginčų arbitruotinumui bei ES viešosios tvarkos sampratos ribos.

Darbe buvo taikyti šie metodai: lyginamasis, istorinis, šaltinio turinio ir loginis. Lyginamasis metodas naudojamas lyginant tarpusavyje doktrinos pozicijas, teismų praktiką, ES valstybių narių teisinį reguliavimą. Istorinis metodas taikomas analizuojant ESTT jurisprudencijos raidą. Šaltinio turinio metodas taikomas tiriant teismų praktiką, doktriną, generalinių advokatų išvadas ir kitus šaltinius. Loginis metodas naudojamas formuluojant išvadas.

Darbo originalumas: Lietuvos teisės doktrinoje ši tema yra palaipsniui plėtojama¹². Užsienio teisės doktrinoje Jurgen Basedow ir George A. Bermann bei generalinis advokatas Maciej Szpunar taip pat yra pasisakę šia tema¹³. Šio darbo originalumas pasireiškia tuo, kad yra analizuojamas naujausias ESTT sprendimas arbitražo tematika – 2025 m. rugpjūčio 1 d. Royal Football Club Seraing sprendimas. Be to, nagrinėjami naujausi, su arbitražo klausimais susiję valstybių narių teismų pateikti prašymai priimti prejudicinį sprendimą, kurių ESTT dar neišnagrinėjo: (1) 2024 m. lapkričio 20 d. Reibel¹⁴; (2)

¹¹ MAŽEIKAITĖ, Patricija (2023). Europos Sąjungos teisės poveikis tarptautiniam komerciniam arbitražui. *Arbitražas: Teorija ir praktika*, 9, 41-59 [interaktyvus]. https://www.arbitrazas.lt/failai/_Zurnalas/2023/2023.5.Arbitrazas-Nr.9-Patricija-Mazeikaite.pdf, p. 59.

¹² Patricija Mažeikaitė, Agnė Kisieliauskaitė ir Simona Budreikaitė yra aptarusios ES teisės ir komercinio arbitražo tarpusavio santykį; dr. Eglė Kybartienė daktaro disertacijoje 3.2.1. poskyrį skiria arbitražo teismams *per se* ir rašo apie arbitražo teismų (ne)pripažinimą „valstybės narės teismais“; dr. Deimilė Prapiestytė daktaro disertacijoje nurodo, jog kyla nemažai diskusijų, kad teisė naudotis SESV 267 straipsnyje numatyta prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra nenumatyta arbitražams.

¹³ SZPUNAR, Maciej. Referrals of Preliminary Questions by Arbitral Tribunals to the CJEU. Iš: FER-RARI, Franco (ed.) (2017). *Impact of EU Law on International Commercial Arbitration*, Juris, 85-123.

¹⁴ Reibel [ESTT], Nr. C-802/24, [2024-11-20].

2025 m. rugsėjo 30 d. Axpo Nordic¹⁵, ir (3) 2025 m. lapkričio 18 d. ALPIQ¹⁶. Analizuo-
jant šiuos prašymus, vertinamos arbitražo teismų perspektyvos ES.

Darbai reikšmingiausi buvo šie šaltiniai: įvairūs straipsniai mokslo žurnaluose,
ESTT jurisprudencija, generalinių advokatų išvados, disertacijos ir kiti šaltiniai.

SESV 267 straipsnio taikymo ribos arbitražo teismams

Valstybių narių teismai turi teisę, o tam tikrais atvejais – pareigą – kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo. Tačiau ESTT jurisprudencijoje nuosekliai laikomasi po-
zicijos, kad arbitražo teismai šios teisės neturi, nes jie paprastai neatitinka „valstybės
narės teismui“ keliamų kriterijų. Šiuo požiūriu ESTT praktikoje esminę reikšmę turi
arbitražo teismų skirstymas į sutartinius ir įstatyminius arbitražus.

1982 m. sprendime Nordsee prieš Reederei Mond prašymą dėl prejudicinio spren-
dimo Europos Bendrijų Teismui (toliau – EBT)¹⁷ pateikė arbitras. Pagrindinėje byloje
jis nagrinėjo ginčą pagal privačią arbitražo sutartį tarp trijų Vokietijos įmonių. Spen-
dime EBT konstatavo, kad arbitras nėra „valstybės narės teismas“¹⁸. EBT neprieštara-
vo, jog tarp Vokietijos arbitražo teismo veiklos ir įprasto teismo veiklos galima įžvelgti
panašumų: arbitražas įsteigtas įstatymu, ginčą sprendžia taikydamas teisės normas,
o jo priimtas sprendimas tarp šalių turi res judicata galią¹⁹. Tačiau šios savybės nėra
pakankamos, kad arbitras būtų pripažintas „valstybės narės teismu“ EEB steigimo
sutarties 177 straipsnio prasme²⁰. Taigi, šiuo sprendimu sutartiniams arbitražo teis-
mams²¹ užkertamas kelias tiesiogiai kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo.

EBT tokios nuoseklios pozicijos dėl sutartinio arbitražo laikėsi ir vėlesnėje ju-
risprudencijoje, pavyzdžiui, 1999 m. sprendime Eco Swiss²² bei 2005 m. sprendime
Denuit ir Cordenier²³. Pastarajame sprendime EBT nurodė, kad pagrindinėje byloje
nėra teisinės ar faktinės pareigos šalims perduoti ginčą arbitražui²⁴. Be to, Belgijos
viešosios institucijos nebuvo įtrauktos į arbitražo pasirinkimą²⁵. Todėl Kelionių ginčų
komisijos arbitražo kolegija negali būti laikoma „valstybės narės teismu“.

¹⁵ Axpo Nordic [ESTT], Nr. C-635/25, [2025-09-30].

¹⁶ ALPIQ [ESTT], Nr. C-733/25, [2025-11-18].

¹⁷ Dab. ESTT.

¹⁸ Nordsee prieš Reederei Mond [ESTT], Nr. 102/81, [1982-03-23]. ECLI:EU:C:1982:107, p. 10.

¹⁹ Nordsee prieš Reederei Mond [ESTT], Nr. 102/81, [1982-03-23]. ECLI:EU:C:1982:107, p. 10.

²⁰ Nordsee prieš Reederei Mond [ESTT], Nr. 102/81, [1982-03-23]. ECLI:EU:C:1982:107, p. 10.

²¹ Sutartinis arbitražas yra privatus, šalių atskiru rašytiniu susitarimu arba arbitražine išlyga grindžia-
mas ginčų sprendimo būdas, kuriuo ginčą sprendžia ne valstybinis teismas, o šalių pasirinkti arbitrai.

²² Eco Swiss [ESTT], Nr. C-126/97, [1999-06-01]. ECLI:EU:C:1999:269, p. 32.

²³ Denuit ir Cordenier [ESTT], Nr. C-125/04, [2005-04-02]. ECLI:EU:C:2005:69, p. 16.

²⁴ Denuit ir Cordenier [ESTT], Nr. C-125/04, [2005-04-02]. ECLI:EU:C:2005:69, p. 16.

²⁵ Denuit ir Cordenier [ESTT], Nr. C-125/04, [2005-04-02]. ECLI:EU:C:2005:69, p. 16.

Darytina išvada, kad sutartinis arbitražo teismas nėra „valstybės narės teismas“ SESV 267 straipsnio prasme, jeigu: (1) nėra teisinės ir faktinės pareigos sutarties šalims perduoti savo ginčą nagrinėti arbitražui, ir (2) atitinkamos valstybės narės viešosios valdžios institucijos nėra įtrauktos į arbitražo pasirinkimo procedūrą.

Arbitražo teismai, kurių jurisdikcija nepriklauso nuo šalių susitarimo, vertinami kitaip. 1989 m. sprendime *Danfoss EBT* konstatavo, kad Pramoninis arbitražo teismas yra „valstybės narės teismas“ EEB steigimo sutarties 177 straipsnio²⁶ prasme. Ši institucija nėra sutartinis arbitražas, o įstatymu įtvirtinta teisminė institucija²⁷, kurios jurisdikcija kyla tiesiogiai iš nacionalinės teisės²⁸. Be to, Pramoninio arbitražo teismo sudėtis nėra palikta šalių nuožiūrai, kadangi įstatymas reglamentuoja šalių skiriamų narių skaičių bei arbitro pirmininko paskyrimo tvarką, kai šalys dėl to nesusitaria²⁹.

Dėl privalomos jurisdikcijos arbitražo teismo spęsta ir 2014 m. nutartyje *Merck Canada*. Šioje nutartyje nagrinėtas klausimas, ar Privalomas arbitražo teismas turi būti laikomas „valstybės narės teismu“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį. ESTT nustatė, kad Privalomo arbitražo teismo kompetencija kyla iš 2011 m. gruodžio 12 d. Įstatymo Nr. 62/2011³⁰. Pagal šį įstatymą Privalomas arbitražo teismas turi privalomą jurisdikciją pirmąją instanciją spręsti ginčus dėl pramoninės nuosavybės teisių ir referencinius ir generinius medicinos produktus³¹. Jei jo sprendimas nėra apskundžiamas kompetentingam apeliacinės instancijos teismui, jis tampa galutinis ir turi tokias pačias teises pasekmes kaip įprastų teismų sprendimai³². Be to, ESTT konstatavo, kad minėtas teismas atitinka ir kitus ESTT praktikoje nustatytus kriterijus – jis įsteigtas teisės aktų pagrindu, veikia pagal rungtimosi principu pagrįstą procesą, taiko teisės normas ir yra nepriklausomas³³. Todėl Privalomas arbitražo teismas turi būti laikomas „valstybės narės teismu“ SESV 267 straipsnio prasme.

2014 m. sprendime *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* ESTT sprendė, ar Mokesčių bylų arbitražo teismas yra „valstybės narės teismas“ SESV 267 straipsnio prasme. ESTT pažymėjo, kad šie teismai steigiami teisės aktų pagrindu³⁴. Jie įtraukti į Portugalijos Respublikos Konstitucijos 209 straipsnyje

²⁶ Dab. SESV 267 straipsnis.

²⁷ *Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark prieš Dansk Arbejdsgiverforening, agissant pour Danfoss* [ESTT], Nr. C-109/88, [1989-10-17]. ECLI:EU:C:1989:383, p. 8.

²⁸ *Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark prieš Dansk Arbejdsgiverforening, agissant pour Danfoss* [ESTT], Nr. C-109/88, [1989-10-17]. ECLI:EU:C:1989:383, p. 7.

²⁹ *Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark prieš Dansk Arbejdsgiverforening, agissant pour Danfoss* [ESTT], Nr. C-109/88, [1989-10-17]. ECLI:EU:C:1989:383, p. 8.

³⁰ *Merck Canada* [ESTT], Nr. C-555/13, [2014-02-13]. ECLI:EU:C:2014:92, p. 19.

³¹ *Merck Canada* [ESTT], Nr. C-555/13, [2014-02-13]. ECLI:EU:C:2014:92, p. 19.

³² *Merck Canada* [ESTT], Nr. C-555/13, [2014-02-13]. ECLI:EU:C:2014:92, p. 19.

³³ *Merck Canada* [ESTT], Nr. C-555/13, [2014-02-13]. ECLI:EU:C:2014:92, p. 21.

³⁴ *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* [ESTT], Nr. C-377/13, [2014-06-12]. ECLI:EU:C:2014:1754, p. 24.

pateiktą nacionalinių teismų sąrašą³⁵. Šie teismai atitinka reikalavimą dėl nuolatinio pobūdžio, kadangi jie yra teisminio ginčų mokesčių srityje nagrinėjimo sistemos dalis, jų procesas grindžiamas rungtimosi principu, o sprendimai priimami remiantis teisės normomis³⁶. Be to, Mokesčių bylų arbitražo teismas atitinka privalomos jurisdikcijos kriterijų, kadangi jo jurisdikcija tiesiogiai kyla iš įstatymo, taigi nepriklauso nuo išankstinio šalių valios perduoti ginčą nagrinėti arbitražui pareiškimo³⁷. Arbitrams taikomi nešališkumo ir nepriklausomumo principai, o Mokesčių bylų arbitražo teismas turi trečiojo asmens statusą valdžios institucijų atžvilgiu³⁸. Be to, mokesčių bylų arbitražo teismai priima teisminio pobūdžio sprendimą³⁹. Taigi, ESTT konstatavo, jog toks teismas atitinka visus „valstybės narės teismui“ keliamus kriterijus.

2018 m. sprendime *Achmea ESTT* nagrinėjo, ar investicinis arbitražas, įsteigtas tarp ES valstybių narių sudarytų investicijų skatinimo sutarčių pagrindu, gali būti laikomas „valstybės narės teismu“ SESV 267 straipsnio prasme. ESTT pažymėjo, kad pagrindinėje byloje nagrinėtas arbitražo teismas nėra Nyderlandų ar Slovakijos nacionalinių teismų sistemos dalis⁴⁰. Toliau ESTT atkreipė dėmesį į išimtinį arbitražo jurisdikcijos pobūdį, kuris, palyginti su Nyderlandų ir Slovakijos teismų jurisdikcija, yra viena iš pagrindinių dvišalės investicijų skatinimo sutarties 8 straipsnio egzistavimo priežasčių⁴¹. ESTT taip pat priminė savo ankstesnę jurisprudenciją, pagal kurią bendri kelių valstybių narių teismai, tokie kaip Beniliukso Teisingumo Teismas, gali teikti ESTT prejudicinius klausimus⁴². Procesas tokiuose teismuose yra vienas iš proceso nacionaliniuose teismuose etapų, kuris užbaigiamas galutiniu bendrų Beniliukso valstybių teisės nuostatų išaiškinimu⁴³. Vis dėlto ESTT konstatavo, kad pagrindinėje byloje nagrinėtas investicinio arbitražo teismas neatitinka šių požymių, kadangi jis neturi tokių ryšių su valstybių narių teismų sistemomis⁴⁴. Todėl ESTT padarė išvadą, kad toks investicinio arbitražo teismas negali būti laikomas „valstybės narės teismu“ SESV 267 straipsnio prasme.

³⁵ *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* [ESTT], Nr. C-377/13, [2014-06-12]. ECLI:EU:C:2014:1754, p. 24.

³⁶ *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* [ESTT], Nr. C-377/13, [2014-06-12]. ECLI:EU:C:2014:1754, p. 25, 30.

³⁷ *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* [ESTT], Nr. C-377/13, [2014-06-12]. ECLI:EU:C:2014:1754, p. 29.

³⁸ *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* [ESTT], Nr. C-377/13, [2014-06-12]. ECLI:EU:C:2014:1754, p. 32.

³⁹ *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* [ESTT], Nr. C-377/13, [2014-06-12]. ECLI:EU:C:2014:1754, p. 33.

⁴⁰ *Achmea* [ESTT], Nr. C-284/16, [2018-03-06]. ECLI:EU:C:2018:158, p. 45.

⁴¹ *Achmea* [ESTT], Nr. C-284/16, [2018-03-06]. ECLI:EU:C:2018:158, p. 45.

⁴² *Achmea* [ESTT], Nr. C-284/16, [2018-03-06]. ECLI:EU:C:2018:158, p. 47.

⁴³ *Achmea* [ESTT], Nr. C-284/16, [2018-03-06]. ECLI:EU:C:2018:158, p. 48.

⁴⁴ *Achmea* [ESTT], Nr. C-284/16, [2018-03-06]. ECLI:EU:C:2018:158, p. 48.

Apibendrinant, ESTT jurisprudencija yra nuosekli ir išskiria dvi arbitražo teismų kategorijas. Pirma, sutartiniai arbitražo teismai nelaikomi „valstybės narės teismu“ – jie negali kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo. Antra, arbitražo teismai, kurių jurisdikcija kyla iš įstatymo ir, kurie atitinka ESTT jurisprudencijoje suformuluotus kriterijus, gali būti pripažinti „valstybės narės teismu“. Papildomai, sprendimas Achmea sudaro prielaidas teigti, kad ESTT nėra nustatęs vieningo standarto ir kiekvieno konkrečiu atveju arbitražo teismo statusas vertinamas individualiai.

Būdai, kaip komercinio arbitražo teismai galėtų kreiptis su prašymu į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo

Šalių pasirinkimas spręsti ginčus arbitražu negali lemti ES teisės netaikymo išimties⁴⁵. Todėl doktrinoje išskiriami du būdai, kaip komercinio arbitražo teismai galėtų kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo.

Pirmasis būdas yra tiesioginis kreipimasis į ESTT. Tokiu atveju pats komercinio arbitražo teismas galėtų prašyti priimti prejudicinį sprendimą. Profesorius J. Basedow siūlo persvarstyti ESTT jurisprudencijoje suformuluotą SESV 267 straipsnio aiškinimą⁴⁶. Generalinis advokatas Ruiz-Jarabo Colomer siūlė keisti ESTT suformuluotus „valstybės narės teismo“ kriterijus. Jis nurodė, kad „valstybės narės teismu“ galėtų būti laikoma institucija, įgyvendinanti teismines galias⁴⁷. Tokia institucija turi nagrinėti ginčą tarp šalių, aiškinti ir taikyti teisę⁴⁸. Ji paprastai turėtų būti teismų sistemos dalis, tačiau, jei institucija nėra teismų sistemos dalis, pakaktų, kad ji priimtų galutinį ir privalomą sprendimą⁴⁹. Pagal tokį aiškinimą komercinio arbitražo teismai galėtų būti laikomi „valstybės narės teismais“ SESV 267 straipsnio prasme. Vis dėlto toks ESTT suformuluotų kriterijų pakeitimas galėtų turėti ir teigiamų, ir neigiamų pasekmių.

Tarptautinio komercinio arbitražo teismų tiesioginis kreipimasis į ESTT turėtų bent kelias teigiamas pasekmes. Pirma, tai sumažintų nevienodo ES teisės aiškini-

⁴⁵ WILIŃSKI, Piotr. Interaction between international commercial arbitration and EU law before the award is rendered. Iš LAVRANOS, Nikos; CASTAGNA, Stefano (2024). *International Arbitration and EU Law*, Edward Elgar Publishing, 2, 2-16, p. 13, 15; FERRETTI, Federico (2020). EU Internal Market Law and the Law of International Commercial Arbitration: Have the EU Chickens Come Home to Roost? *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 22, 133-155 [interaktyvus]. https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/3DEBB38D5588C8942561A9ED1B43C044/S1528887020000014a.pdf/eu_internal_market_law_and_the_law_of_international_commercial_arbitration_have_the_eu_chickens_come_home_to_roost.pdf, p. 141.

⁴⁶ BASEDOW, Jurgen (2015). EU Law in International Arbitration: Referrals to the European Court of Justice, *Journal of International Arbitration*, 32(4), 367-386, p. 384.

⁴⁷ Generalinio advokato išvada byloje *De Coster*, Nr. 17/00 [2001-06-28]. ECLI:EU:C:2001:651, p. 9472.

⁴⁸ Generalinio advokato išvada byloje *De Coster*, Nr. 17/00 [2001-06-28]. ECLI:EU:C:2001:651, p. 9472.

⁴⁹ Generalinio advokato išvada byloje *De Coster*, Nr. 17/00 [2001-06-28]. ECLI:EU:C:2001:651, p. 9472.

mo riziką. Taip yra todėl, kad nacionaliniai teismai arbitražo sprendimus peržiūri tik ribotai⁵⁰, o galimybė kreiptis į ESTT dar iki arbitražo sprendimo priėmimo leistų išvengti klaidingo ES teisės aiškinimo⁵¹. Antra, tokia procedūra ne tik palengvintų ESTT galimybę užtikrinti vienodą ES teisės aiškinimą, bet taip pat atitiktų ir komercinio arbitražo ginčo šalių teisėtus lūkesčius.

Toks kreipimosi mechanizmo sukūrimas turėtų ir neigiamų pasekmių. Pirma, ESTT tektų sukurti naują teisinį pagrindą, kuriuo komercinio arbitražo teismai būtų saistomi prejudicinio sprendimo⁵². Antra, tokie arbitražo teismai būtų prilyginami paskutinės instancijos teismams pagal ES teisę⁵³, todėl tai reikštų ne teisę, o pareigą kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo. Vien ESTT jurisprudencijoje suformuluotų SESV 267 straipsnio „valstybės narės teismo“ kriterijų pakeitimo nepakaktų. Reikėtų keisti SESV, o tai reikalautų visų valstybių narių sutarimo. Toks sutarimas praktikoje yra sunkiai pasiekiamas, nes kiekviena valstybė narė turi veto teisę, o pats SESV keitimo procesas truktų neapibrėžtą laiką. Be to, leidus komercinio arbitražo teismams tiesiogiai kreiptis į ESTT, ženkliai išaugtų ESTT darbo krūvis. Atsižvelgiant į neigiamas pasekmes, manytina, kad tiesioginis kreipimasis yra pernelyg sunkiai įgyvendinamas, todėl problemos neišspręstų.

Antrasis būdas – netiesioginis kreipimasis į ESTT. Tokiu atveju komercinio arbitražo teismai galėtų pasinaudoti valstybių narių teismų pagalba. ESTT sprendime Nordsee prieš Reederei Mond pripažino galimybę bendradarbiauti komercinio arbitražo teismams ir valstybių narių teismams, kai kyla ES teisės aiškinimo klausimų⁵⁴. Toks bendradarbiavimas turėtų apimti ir netiesioginį kreipimąsi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo.

Danija galėtų būti laikoma teigiamu netiesioginio kreipimosi į ESTT pavyzdžiu. Danijos arbitražo įstatymo 27 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad, jei komercinio arbitražo teismas mano, jog sprendimo priėmimui reikia išspręsti klausimą dėl ES teisės, jis gali prašyti nacionalinio teismo kreiptis į ESTT dėl to klausimo išaiškinimo⁵⁵.

⁵⁰ BROBERG, Morten P.; FENGER, Niels (2021). Preliminary References to the European Court of Justice by Arbitration Tribunals, *Journal of International Arbitration*, 38(5), 629-644, p. 641; BASEDOW, Jurgen (2015). EU Law in International Arbitration: Referrals to the European Court of Justice, *Journal of International Arbitration*, 32(4), 367-386, p. 376.

⁵¹ BASEDOW, Jurgen (2015). EU Law in International Arbitration: Referrals to the European Court of Justice, *Journal of International Arbitration*, 32(4), 367-386, p. 367.

⁵² BROBERG, Morten P.; FENGER, Niels (2021). Preliminary References to the European Court of Justice by Arbitration Tribunals, *Journal of International Arbitration*, 38(5), 629-644, p. 642-643.

⁵³ BROBERG, Morten P.; FENGER, Niels (2021). Preliminary References to the European Court of Justice by Arbitration Tribunals, *Journal of International Arbitration*, 38(5), 629-644, p. 642-643.

⁵⁴ Nordsee prieš Reederei Mond [ESTT], Nr. 102/81, [1982-03-23]. ECLI:EU:C:1982:107, p. 14.

⁵⁵ KYBARTIENĖ, Eglė (2015). *Subjektai, turintys teisę kreiptis prejudicinio sprendimo pagal Europos Sąjungos teisę*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 119.

Kitos ES valstybės narės nėra *expressis verbis* įtvirtinusios galimybės komercinio arbitražo teismams kreiptis į ESTT per nacionalinius teismus. Tačiau tokią galimybę galima išvelgti interpretuojant valstybių narių teisės aktus, kurie reglamentuoja bendradarbiavimą tarp komercinio arbitražo teismų ir nacionalinių teismų. Vokietija suteikia galimybę komercinio arbitražo teismams prašyti teismo pagalbos, atliekant veiksmus, kurie yra priskirti teisėjams ir, kurių arbitražo teismai patys atlikti negali⁵⁶. Tai atitinkamai turėtų apimti ir kreipimąsi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo. Lenkijos civilinio proceso kodekso 1192 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad arbitražo teismas gali kreiptis į nacionalinį teismą dėl įrodymų surinkimo ir kitų veiksmų, kurių negalima atlikti arbitražo procese⁵⁷. Pažymėtina, jog Lietuva apskritai nėra priėmusi jokio teisinio reguliavimo šiuo klausimu⁵⁸.

Netiesioginis būdas galėtų veikti tik teoriniame lygmenyje, todėl Danijos ir Lenkijos mechanizmai teisės doktrinoje vertinami kritiškai⁵⁹. Pirma, nacionaliniai teismai neturi pareigos kreiptis į ESTT, nebent jie būtų paskutinės instancijos teismai. Dėl to vien toks teisinis reguliavimas neišspręstų problemos, jog arbitražo teismai privalo taikyti ES teisę, tačiau negali gauti jiems reikalingo ESTT išaiškinimo. Antra, neaišku, ar tokiu atveju būtų tenkinamos SESV 267 straipsnio sąlygos. Konkrečiai, nėra akiivaizdu, ar ESTT sprendimas yra būtinas nacionaliniam teismui priimti savo sprendimą⁶⁰. Trečia, nėra aišku, kokias teises pasekmes toks ESTT prejudicinis sprendimas turėtų komercinio arbitražo teismui, t. y. ar jis būtų (ne)privalomas⁶¹.

Apibendrinant, komercinio arbitražo teismai teoriškai galėtų kreiptis į ESTT dviem būdais – tiesiogiai (arbitražo teismui kreipiantis į ESTT) ir netiesiogiai (per valstybės narės teismą), tačiau, manytina, jog abu šie būdai yra neveiksmingi ir vieno ES teisės aiškinimo bei kreipimosi į ESTT problemos neišsprendžia.

⁵⁶ BASEDOW, Jurgen (2015). EU Law in International Arbitration: Referrals to the European Court of Justice, *Journal of International Arbitration*, 32(4), 367-386, p. 375.

⁵⁷ SZPUNAR, Maciej. Referrals of Preliminary Questions by Arbitral Tribunals to the CJEU. Iš: FERRARI, Franco (ed.) (2017). *Impact of EU Law on International Commercial Arbitration*, Juris, 85-123, p. 107-108.

⁵⁸ KYBARTIENĖ, Eglė (2015). *Subjektai, turintys teisę kreiptis prejudicinio sprendimo pagal Europos Sąjungos teisę*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 120.

⁵⁹ BROBERG, Morten P; FENGER, Niels (2021). Preliminary References to the European Court of Justice by Arbitration Tribunals, *Journal of International Arbitration*, 38(5), 629-644, p. 644; SZPUNAR, Maciej. Referrals of Preliminary Questions by Arbitral Tribunals to the CJEU. Iš: FERRARI, Franco (ed.) (2017). *Impact of EU Law on International Commercial Arbitration*, Juris, 85-123, pp. 107-108.

⁶⁰ Rekomendacijų nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo 12 punkte nurodoma, jog nacionalinis teismas gali pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kai nustato, kad jo sprendimui priimti būtinas sprendimas dėl Sąjungos teisės išaiškinimo ar galiojimo.

⁶¹ SZPUNAR, Maciej. Referrals of Preliminary Questions by Arbitral Tribunals to the CJEU. Iš: FERRARI, Franco (ed.) (2017). *Impact of EU Law on International Commercial Arbitration*, Juris, 85-123, pp. 107-108.

ES teisės ir tarptautinio komercinio arbitražo sąveikos ateities perspektyvos

Šiame skyriuje nagrinėjamos ES teisės ir tarptautinio komercinio arbitražo sąveikos perspektyvos. Tai atliekama analizuojant naujausią ESTT sprendimą arbitražo tematika – 2025 m. rugpjūčio 1 d. Royal Football Club Seraing sprendimą. Taip pat analizuojant valstybių narių teismų pateiktus prašymus priimti prejudicinį sprendimą, kurių ESTT dar neišnagrinėjo: (1) 2024 m. lapkričio 20 d. Reibel; (2) 2025 m. rugsėjo 30 d. Axpo Nordic, ir (3) 2025 m. lapkričio 18 d. ALPIQ.

Sprendime Royal Football Club Seraing pagrindinę bylą nagrinėjęs Belgijos Kasacinis Teismas pateikė prejudicinį klausimą ESTT, kuriuo siekė išsiaiškinti, ar ES teisė nedraudžia, kad nacionaliniams teismams, remiantis res judicata principu, būtų užkertamas kelias kontroliuoti arbitražo sprendimą, jei tas sprendimas patvirtintas trečiosios šalies teismo, kuris negalėjo kreiptis į ESTT pagal SESV 267 straipsnį⁶². ESTT konstatavo, kad nacionalinės taisyklės, kurios res judicata galiai suteikia tokią taikymo sritį, prieštarauja ES teisei⁶³. Tokios taisyklės apriboja privačius asmenis, nes jie netenka galimybės kreiptis į nacionalinį teismą, kad šie atliktų veiksmingą tokio arbitražo sprendimo kontrolę⁶⁴. ESTT pabrėžė, kad nors privatiems asmenims nedraudžiama rinktis arbitražo ginčų sprendimui, tai turi būti suderinama su ES teismų sistema, ES viešosios tvarkos laikymusi, pirmine ir antrine teise⁶⁵. Todėl sprendime ESTT suformulavo tokią taisyklę, jog ES teisė draudžia suteikti sporto arbitražo teismo sprendimui res judicata galią, jei ginčo, susijusio su sportu kaip ekonomine veikla ES teritorijoje, sprendimo atiktis ES viešosios tvarkos principams nebuvo iš anksto patikrinta nacionalinio teismo, turinčio teisę kreiptis į ESTT pagal SESV 267 straipsnį⁶⁶.

Reibel pagrindinėje byloje Belgijos įmonė sudarė sutartį su Rusijos įmone dėl prekių eksporto, tačiau remiantis galiojančiomis sankcijomis Rusijai, Belgijos institucijos atsisakė išduoti eksporto licenciją⁶⁷. Kilęs sutartinis ginčas tarp įmonių buvo išspręstas arbitraže, tačiau Belgijos įmonė pateikė prašymą dėl arbitražo sprendimo

⁶² ESTT (2025-08-01). *Pranešimas spaudai Nr. 104/25: Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-600/23 | Royal Football Club Seraing* [interaktyvus]. <https://curia.europa.eu/site/upload/docs/application/pdf/2025-08/cp250104lt.pdf>.

⁶³ ESTT (2025-08-01). *Pranešimas spaudai Nr. 104/25: Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-600/23 | Royal Football Club Seraing* [interaktyvus]. <https://curia.europa.eu/site/upload/docs/application/pdf/2025-08/cp250104lt.pdf>.

⁶⁴ ESTT (2025-08-01). *Pranešimas spaudai Nr. 104/25: Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-600/23 | Royal Football Club Seraing* [interaktyvus]. <https://curia.europa.eu/site/upload/docs/application/pdf/2025-08/cp250104lt.pdf>.

⁶⁵ *Royal Football Club Seraing* [ESTT], Nr. C-600/23, [2025-08-01]. ECLI:EU:C:2025:617, p. 78-79, 81-82, 87.

⁶⁶ *Royal Football Club Seraing* [ESTT], Nr. C-600/23, [2025-08-01]. ECLI:EU:C:2025:617, p. 125.

⁶⁷ *Reibel* [ESTT], Nr. C-802/24, [2024-11-20]. p. 2, 5.

panaikinimo Švedijos Svea apeliaciniam teismui, o šis pateikė prejudicinius klausimus ESTT⁶⁸. Nacionaliniam teismui kilo klausimų dėl ginčo arbitruotinumą pagal Švedijos arbitražo teisę, bei dėl to, ar Reglamentas Nr. 833/2014 (toliau – Reglamentas) yra ES viešosios tvarkos dalis⁶⁹. Manytina, jog ESTT išaiškinus šiuos prejudicinius klausimus, galėtų kilti tokios pasekmės. Pirma, jei ESTT nuspręstų, kad šalims neleidžiama taikiai susitarti dėl reikalavimų, kurie pagal Reglamento 11 straipsnio 1 dalį negali būti patenkinti, tokie ginčai taptų nearbitruotini⁷⁰. Antra, jei ESTT pripažintų, kad Reglamento 11 straipsnis arba visas Reglamentas patenka į ES viešosios tvarkos sampratą, tai atvertų kelią skusti ir panaikinti arbitražo priimtus sprendimus, susijusius su Reglamentu.

Axpo Nordic pagrindinėje byloje Lietuvos ir Norvegijos įmonės pasirašė pagrindinę finansinę sutartį ir sutarė dėl energijos apsigkeitimo sandorių⁷¹. Lietuvos įmonei pritaikius sankcijas, Norvegijos įmonė vienašališkai nutraukė sutartį ir pareikalavo pagal sutartį ir su ja susijusius 9 apsigkeitimo sandorius sumokėti 11 533 487 EUR⁷². Lietuvos įmonė inicijavo arbitražo procesą, o Norvegijos įmonė pateikė priešieškinį. Arbitražo teismas priėmė palankų sprendimą Norvegijos įmonei, o galiausiai kreiptasi į Lietuvos apeliacinį teismą dėl arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo⁷³. Ginčo esmė buvo tai, ar Lietuvoje gali būti pripažinta ir leista vykdyti trečiosios šalies (Norvegijos) ad hoc arbitražo teismo sprendimo dalis, kuria iš Lietuvos bendrovės, kuriai taikomos ES sankcijos, buvo priteistos arbitražo išlaidos⁷⁴. Atitinkamai, Axpo Nordic byloje Lietuvos apeliacinis teismas kreipėsi į ESTT su klausimu, ar valstybės narės kompetentingas teismas, taikydamas egzekvatorų procedūrą, gali atsakyti pripažinti ir leisti vykdyti komercinio arbitražo teismo sprendimą, kai ad hoc arbitražo teismas eksplicitiškai nusprendė netaikyti ES sankcijų teisės⁷⁵. Manytina, kad ESTT išaiškinimas lems, jog ES sankcijų režimas bus pripažintas ES viešosios tvarkos dalimi.

ALPIQ pagrindinėje byloje sankcionuota Lietuvos įmonė ir Šveicarijos įmonė buvo sudariusios energijos prekybos pagrindinę finansinę sutartį, o tarp šalių kilusį ginčą išnagrinėjo komercinio arbitražo teismas esantis Švedijoje, kuris priėmė Švei-

⁶⁸ *Reibel* [ESTT], Nr. C-802/24, [2024-11-20], p. 8, 15.

⁶⁹ *Reibel* [ESTT], Nr. C-802/24, [2024-11-20], p. 18.

⁷⁰ Aoshearman (2025-01-24). *Swedish court asks CJEU to clarify effect of Russia-related sanctions* [interaktyvus]. <https://www.aoshearman.com/en/insights/ao-shearman-on-arbitration/swedish-court-asks-cjeu-to-clarify-effect-of-russia-related-sanctions>.

⁷¹ *Axpo Nordic* [ESTT], Nr. C-635/25, [2025-09-30], p. 12.

⁷² *Axpo Nordic* [ESTT], Nr. C-635/25, [2025-09-30], p. 12,13.

⁷³ *Axpo Nordic* [ESTT], Nr. C-635/25, [2025-09-30], p. 13.

⁷⁴ *Axpo Nordic* [ESTT], Nr. C-635/25, [2025-09-30], p. 2.

⁷⁵ Pažymėtina, kad šioje byloje komercinio arbitražo teismas atsisakė taikyti 2014 m. kovo 17 d. Tarybos reglamentą (ES) Nr. 269/2014 dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi (*Axpo Nordic* [ESTT], Nr. C-635/25, [2025-09-30], p. 17-18).

carijos įmonei naudingą sprendimą priteisdamas iš sankcionuotos Lietuvos įmonės skolą, metines palūkanas ir bylinėjimosi išlaidas⁷⁶. Šveicarijos įmonė kreipėsi į Lietuvos apeliacinį teismą dėl arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo. Atitinkamai, Lietuvos apeliacinis teismas kreipėsi į ESTT su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, klausdamas: ar valstybės narės teismui pripažinus ir leidus vykdyti arbitražo teismo sprendimą, kuriuo nesankcionuotam juridiniam asmeniui priteista skola, procesinės palūkanos ir bylinėjimosi išlaidos iš sankcionuoto asmens, nebūtų pažeistas ES sankcijų režimas⁷⁷. Taigi, panašiai kaip ir Reibel bei Axpo Nordic bylose, taip ir šioje byloje klausimas yra susijęs su ES sankcijų režimo įtraukimu į ES viešosios tvarkos sąvoką.

Apibendrinant, komercinio arbitražo perspektyvos santykiuose su ES teise išlieka neaiškios ir iš esmės nepakitusios. ESTT jurisprudencija šiuo klausimu yra nuosekli – joje pripažįstama, kad privatus asmenys gali pasirinkti ginčus spręsti arbitraže, jeigu toks ginčų sprendimo mechanizmas tinkamai užtikrina veiksmingą teisminę gynybą privatiems asmenims, yra suderinamas su ES teismų sistema ir ES viešąja tvarka. Vis dėlto, ESTT išnagrinėjus dar neišspręstus prejudicinius prašymus Reibel, Axpo Nordic ir ALPIQ bylose, gali būti išplėsta ES viešosios tvarkos sąvoka, į ją įtraukiant ginčus, susijusius su ES sankcijų režimu. Tai apsunkintų tokių ginčų nagrinėjimą arbitraže, nes arbitražo teismų priimti sprendimai galėtų būti skundžiami, prašant juos panaikinti, arba atsisakoma juos pripažinti ir leisti vykdyti dėl prieštaravimo ES viešajai tvarkai.

Išvados

Išanalizavus ESTT jurisprudencijoje suformuotą požiūrį į arbitražo teismų kvalifikavimą „valstybės narės teismu“ SESV 267 straipsnio prasme, teigtina, kad jis yra nuoseklus ir išskiria dvi arbitražo teismų kategorijas. Pirma, sutartiniai arbitražo teismai nelaikomi „valstybės narės teismu“, todėl jie negali kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo. Antra, arbitražo teismai, kurių jurisdikcija kyla iš įstatymo ir, kurie atitinka ESTT jurisprudencijoje suformuluotus kriterijus, gali būti pripažinti „valstybės narės teismu“ ir pateikti prašymą dėl prejudicinio sprendimo.

Komercinio arbitražo teismai į ESTT galėtų kreiptis dviem būdais. Pirma, komercinio arbitražo teismui tiesiogiai kreipiantis į ESTT. Antra, netiesioginio kreipimosi per valstybės narės teismą būdu. Visgi abu šie būdai yra neveiksmingi ir vienodo ES teisės aiškinimo bei kreipimosi į ESTT problemos neišsprendžia.

⁷⁶ ALPIQ [ESTT], Nr. C-733/25, [2025-11-18], p. 2.

⁷⁷ Prejudicinis klausimas keliamas dėl 2014 m. kovo 17 d. Tarybos reglamento (ES) Nr. 269/2014 dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vienišumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi (ALPIQ [ESTT], Nr. C-733/25, [2025-11-18], p. 7).

Vertintina, jog komercinio arbitražo perspektyvos santykių su ES teise išlieka neišsiaiškintos ir iš esmės nepakitusios. ESTT jurisprudencija šiuo klausimu yra nuosekli. Viena vertus, ESTT pripažįsta, kad privatiems asmenims nedraudžiama pasirinkti ginčus spręsti komerciniame arbitraže. Kita vertus, ESTT pabrėžia, jog tokie mechanizmai negali pažeisti ES viešosios tvarkos, turi užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą privatiems asmenims ir būti suderinami su ES teise. Manytina, jog ESTT išnagrinėjus dar neišspręstus prejudicinius prašymus Reibel, Axpo Nordic ir ALPIQ bylose, gali būti išplėsta ES viešosios tvarkos sąvoka, į ją įtraukiant ginčus, susijusius su ES sankcijų režimu.

Šaltinių sąrašas

Teisės norminiai aktai

Europos Sąjungos teisės aktai

Europos Sąjungos sutartis. OL C 202, 2016, p. 13-46.

Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. OL C 202, 2016, p. 47-361.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Statutas. Suvestinė redakcija (2024-09-01).

Specialioji literatūra

Knygos dalys (skyriai)

SZPUNAR, Maciej. Referrals of Preliminary Questions by Arbitral Tribunals to the CJEU. Iš: FERRARI, Franco (ed.) (2017). Impact of EU Law on International Commercial Arbitration, Juris, 85-123.

WILIŃSKI, Piotr. Interaction between international commercial arbitration and EU law before the award is rendered. Iš LAVRANOS, Nikos; CASTAGNA, Stefano (2024). International Arbitration and EU Law, Edward Elgar Publishing, 2-16.

Straipsniai elektroniniuose mokslo žurnaluose

BASEDOW, Jurgen (2015). EU Law in International Arbitration: Referrals to the European Court of Justice, Journal of International Arbitration, 32(4), 367-386.

BERMANN, George A. (2011). Reconciling European Union Law Demands with the Demands of International Arbitration, Fordham International Law Journal, 34(5), 1193-1215 [interaktyvus]. <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2300&context=ilj>.

BERMANN, George A. (2019). European Union Law and International Arbitration at a Crossroads. Fordham International Law Journal, 42(3), 967-979 [interaktyvus]. <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2745&context=ilj>.

BROBERG, Morten P; FENGER, Niels (2021). Preliminary References to the European Court of Justice by Arbitration Tribunals, Journal of International Arbitration, 38(5), 629-644.

FERRETTI, Federico (2020). EU Internal Market Law and the Law of International Commercial Arbitration: Have the EU Chickens Come Home to Roost? Cambridge Ye-

arbook of European Legal Studies, 22, 133-155 [Interaktyvus]. https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/3DEBB38D5588C8942561A9ED-1B43C044/S1528887020000014a.pdf/eu_internal_market_law_and_the_law_of_international_commercial_arbitration_have_the_eu_chickens_come_home_to_roost.pdf.

MAŽEIKAITĖ, Patricija (2023). Europos Sąjungos teisės poveikis tarptautiniam komerciniam arbitražui. Arbitražas: Teorija ir praktika, 9, 41-59 [interaktyvus]. https://www.arbitrazas.lt/failai/_Zurnalas/2023/2023.5.Arbitrazas-Nr.9-Patricija-Mazeikaite.pdf.

PRAPIESTYTĖ, Deimilė (2011). Teismo samprata pagal sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnį. Socialinių mokslų studijos/Societal studies, 3(4), p. 1207-1227.

KISIELIAUSKAITĖ, Agnė; BUDREIKAITĖ, Simona (2024). Arbitration Clauses and Requirement for EU-Based Effective Judicial Review: Intersections Between the EU Law and Commercial Arbitration in the Recent Case-law of the CJEU, Arbitražas: Teorija ir praktika, 10, 48-56 [interaktyvus]. https://www.arbitrazas.lt/failai/2024/metrastris/5.%20Arbitrazas%202024%20Nr.%2010%20p.%2048_56%20A.%20Kisieliauskait%C4%97_S.%20Budreikait%C4%97.pdf.

Teismų praktika

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai

Nordsee prieš Reederei Mond [ESTT], Nr. 102/81, [1982-03-23]. ECLI:EU:C:1982:107.

Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark prieš Dansk Arbejdsgiverforening, agissant pour Danfoss [ESTT], Nr. C-109/88, [1989-10-17]. ECLI:EU:C:1989:383.

Corbiau prieš Administration des contributions [ESTT], Nr. C-24/92, [1993-03-30]. ECLI:EU:C:1993:118.

Palmisani prieš INPS [ESTT], Nr. C-261/95, [1997-07-10]. ECLI:EU:C:1997:351.

Eco Swiss [ESTT], Nr. C-126/97, [1999-06-01]. ECLI:EU:C:1999:269.

Renault [ESTT], Nr. C-38/98, [2000-05-11]. ECLI:EU:C:2000:225.

Schmid [ESTT], Nr. C-516/99, [2002-05-30]. ECLI:EU:C:2002:313.

Denuit ir Cordenier [ESTT], Nr. C-125/04, [2005-04-02]. ECLI:EU:C:2005:69.

Längst [ESTT], Nr. C-165/03, [2005-06-30]. ECLI:EU:C:2005:412.

Wilson [ESTT], Nr. C-506/04, [2006-09-19]. ECLI:EU:C:2006:587.

Häupl [ESTT], Nr. C-246/05, [2007-06-14]. ECLI:EU:C:2007:340.

Kempter [ESTT], Nr. C-2/06, [2008-02-12]. ECLI:EU:C:2008:78.

Cartesio [ESTT], Nr. C-210/06, [2008-12-16]. ECLI:EU:C:2008:723.

Amiraike Berlin [ESTT], Nr. C-497/08, [2010-01-12]. ECLI:EU:C:2010:5.

VB Pénzügyi Lízing [ESTT], Nr. C-137/08, [2010-11-09]. ECLI:EU:C:2010:659.

RTL Belgium [ESTT], Nr. C-517/09, [2010-12-22]. ECLI:EU:C:2010:821.

Merck Canada [ESTT], Nr. C-555/13, [2014-02-13]. ECLI:EU:C:2014:92.

Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta [ESTT], Nr. C-377/13, [2014-06-12]. ECLI:EU:C:2014:1754.

Torresi [ESTT], Nr. C-58/13, [2014-07-17]. ECLI:EU:C:2014:2088.

TDC [ESTT], Nr. C-222/13, [2014-10-09]. ECLI:EU:C:2014:2265.

Nuomonė 2/13 [ESTT], [2014-12-18]. ECLI:EU:C:2014:2454.

Associação Sindical dos Juizes Portugueses [ESTT], Nr. C-64/16, [2018-02-27]. ECLI:EU:C:2018:117.

Achmea [ESTT], Nr. C-284/16, [2018-03-06]. ECLI:EU:C:2018:158.

Minister for Justice and Equality (Teismų sistemos trūkumai) [ESTT], Nr. C-216/18 PPU, [2018-07-25]. ECLI:EU:C:2018:586.

Komisija prieš Lenkiją [ESTT], Nr. C-619/18, [2019-06-24]. ECLI:EU:C:2019:531.

Governo della Repubblica italiana (Italijos taikos teisėjų statusas) [ESTT], Nr. C-658/18, [2020-07-16]. ECLI:EU:C:2020:572.

République de Moldavie [ESTT], Nr. C-741/19, [2021-09-02]. ECLI:EU:C:2021:655.

PL Holdings [ESTT], Nr. C-109/20, [2021-10-26]. ECLI:EU:C:2021:875.

International Skating Union v European Commission [ESTT], Nr. C-124/21 P, [2023-12-21]. ECLI:EU:C:2023:1012.

Inspektorat kam Visshia sadeben savet [ESTT], Nr. C-313/2, [2025-04-30]. ECLI:EU:C:2025:303.

Daka, [ESTT], Nr. C-422/23 [2025-08-01]. ECLI:EU:C:2025:592.

Dimnev, [ESTT], Nr. C-404/24 [2025-08-01]. ECLI:EU:C:2025:595.

Royal Football Club Seraing [ESTT], Nr. C-600/23, [2025-08-01]. ECLI:EU:C:2025:617.

Kiti šaltiniai

Generalinių advokatų išvados

Generalinio advokato išvada byloje Nordsee prieš Reederei Mond, Nr. 102/81, [1982-02-02]. ECLI:EU:C:1982:31.

Generalinio advokato išvada byloje De Coster, Nr. 17/00 [2001-06-28]. ECLI:EU:C:2001:651.

Daktaro disertacijos

KYBARTIENĖ, Eglė (2015). Subjektai, turintys teisę kreiptis prejudicinio sprendimo pagal Europos Sąjungos teisę. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

PRAPIESTYTĖ, Deimilė (2012). Prejudicinio sprendimo priėmimo Europos Sąjungos teisingumo teisme proceso aiškumas kaip vienodo Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo garantija. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Apklausa

Queen Mary University of London and White & Case LLP (2025). 2025 International Arbitration Survey The Path Forward: Realities and Opportunities in arbitration [interaktyvus]. <https://www.qmul.ac.uk/arbitration/media/arbitration/docs/White-Case-QMUL-2025-International-Arbitration-Survey-report.pdf>.

Valstybių narių prašymai priimti prejudicinį sprendimą

Reibel [ESTT], Nr. C-802/24, [2024-11-20].

Axpo Nordic [ESTT], Nr. C-635/25, [2025-09-30].

ALPIQ [ESTT], Nr. C-733/25, [2025-11-18].

Kiti šaltiniai

Rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo (2019/C 380/01).

ALTENKIRCH, Markus; VON RUNDSTEDT, Maria Clara; REESE, Franziska (2025) Arbitration Statistics 2024: Arbitration is the preferred method of dispute resolution for large disputes, *Global Arbitration News* [interaktyvus]. <https://www.globalarbitrationnews.com/2025/09/25/arbitration-statistics-2024-arbitration-is-the-preferred-method-of-dispute-resolution-for-large-disputes/>.

Aoshearman (2025-01-24). Swedish court asks CJEU to clarify effect of Russia-related sanctions [interaktyvus]. <https://www.aoshearman.com/en/insights/ao-shearman-on-arbitration/swedish-court-asks-cjeu-to-clarify-effect-of-russia-related-sanctions>.

ESTT (2025-08-01). Pranešimas spaudai Nr. 104/25: Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-600/23 | Royal Football Club Seraing [interaktyvus]. <https://curia.europa.eu/site/upload/docs/application/pdf/2025-08/cp250104lt.pdf>.

Tarptautinis komercinis arbitražas ir Europos Sąjungos teisė: quo vadis?

SANTRAUKA

Moksliniame straipsnyje analizuojamas tarptautinio komercinio arbitražo ir ES teisės tarpusavio santykis, pagrindinį dėmesį skiriant SESV 267 straipsnio taikymo riboms arbitražo teismų atžvilgiu.

Darbe analizuojami būdai, kaip arbitražo teismai galėtų kreiptis į ESTT. Išskiriamas tiesioginis kreipimasis (arbitražo teismui tiesiogiai kreipiantis į ESTT) ir netiesioginis kreipimasis (arbitražo teismui kreipiantis į ESTT per valstybės narės teismą).

Straipsnyje aptariamos komercinio arbitražo ateities perspektyvos ES teisės kontekste. Vertintina, jog jos išlieka neaiškios ir iš esmės nepakitusios. Teigiama, jog ESTT jurisprudencija šiuo klausimu yra nuosekli. Viena vertus, ESTT pripažįsta, kad privatiems asmenims nedraudžiama pasirinkti ginčus spręsti komerciniame arbitraže. Kita vertus, ESTT pabrėžia, jog tokie mechanizmai negali pažeisti ES viešosios tvarkos, turi užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą privatiems asmenims ir būti suderinti su principais, kuriais grindžiama ES teismų sistema.

Galiausiai, straipsnyje daroma išvada, jog ESTT išnagrinėjus dar neišspręstus prejudicinius prašymus Reibel, Axpo Nordic ir ALPIQ bylose, gali būti išplėsta ES viešosios tvarkos sąvoka, į ją įtraukiant ginčus, susijusius su ES sankcijų režimu.

International Commercial Arbitration and European Union Law: quo vadis?

SUMMARY

The article analyses the relationship between commercial arbitration and EU law, focusing primarily on the limits of the application of Article 267 TFEU to arbitral tribunals.

It also explores the ways in which arbitral tribunals could refer questions to the CJEU, distinguishing between direct referrals (where the arbitral tribunal approaches the CJEU directly) and indirect referrals (where the arbitral tribunal refers a question to the CJEU through a national court of a Member State).

The article also discusses the prospects of international commercial arbitration within the context of EU law. It appears that these prospects remain unclear and unchanged. It is argued that the CJEU's case law in this area is consistent. On the one hand, the CJEU acknowledges that private parties are free to choose commercial arbitration as a mechanism for the resolution of disputes. On the other hand, the CJEU emphasizes that such mechanisms must not violate EU public order, must ensure effective judicial protection for private parties, and must be consistent with the principles of the EU judicial system.

Finally, the article concludes that, by examining pending preliminary ruling requests in the *Reibel*, *Axpo Nordic*, and *ALPIQ* cases, the CJEU may potentially broaden the concept of EU public order to include disputes related to the EU sanctions regime.